

היו בודקין פרק חמישי סנהדרין

מא:

בן משפט
בר מצוה
ד מיי פיר מהי
היה כלב ג סמ
ועו קט
ד מיי פיר מהי
ד מיי פיר מהי
ז עור שייפ אריה
עור שייפ ג ארבע
עור שייפ פיר
דק כה:

1

וקבעוה בשמיה. והאי דקרי ליה גמולא ממני צן זכאי וזכאל רבן יוחנן צן זכאי לא חקיש מאן דקרי ליה צן זכאי על עס ההיא שעתא דאמרה להא מילתא ומונן דקרי ליה רב על עס סופיה קרי ליה: פשיטא. מיון דלמך אהך איני יודע אשמעין מנא דעודמן קיימת: בי אמרי תרווייהו נמי קיימת דריא.

במאן כר עקיבא דמקיש שלשה לשנים. פ"ה ר' עקיבא מקיש שלשה לשנים במסכת מכות (דף ה:) מה שנים חנין נהרגין עד שיוזמו שניהם אף שלשה עד שיוזמו ט' וזה הי אפשר להיומן וחא"פ דר"ש קאלמר לך מילתא הכא דלילו ר' עקיבא דמקישו

גוי רמל ולי
הנהרות
הבית
(א) גוי עב
שם דמסמא
מה צין פול
והיונת ממש
ובדקוי מחוק
(ב) שם המרי
דעתי בבתי
שימולה לא
מחרין דעתי:
(ג) רש"י דר
רע זכי עסי
ליו נעשן
ומחין זכוי
ומחין ארבו
ספי' ורמז
מ"ד אלה
אמר רבה כ"ה:
(ד) ר"ה
מחין ספי' וכו'
ספסיה דקרי:
זכנת דמ"ט:
(ה) תיב דר"ס
דלילי וכו' אמרי
עדות קיימת:
(ו) באר
דלילי כי
דייקי נכסן:

דלילו אמר האחד *איני יודע מאי רבוסיא מיון דלמך מצירו איני יודע זה לא מעלה ולא מוריד: וא' אומר בו, שחיו שלשה: ר' עקיבא מקיש שלשה לשנים. במסכת מכות (דף ה:) מה שנים (ז' חנין) וזמנין עד שיוזמו שניהם אף שלשתן עד שיוזמו שלשתן זה הי אפשר להיומן. וחא"פ דר"ש קאלמר לה להא מילתא הכא דלילו ר' עקיבא מקישו להי מה שנים נמלא אחד מהן קרוב או פקול כי מיהו ר"ע אית ליה נמי דר"ש ומוסוף איהו: רבא אמר. הא דקמתי אמי ללו ארבותא דדדיקוט קלי אלא ארבותא דמקירות קלי והכי קאלמר מה צין מקירות לדדיקות מקירות היכא דלינא אלא מרי סהדי אמר איני יודע עדותן בטלה דדיקות אמר אחד איני יודע עדותן קיימת והוא הדין לשניהם דהוא ליה עדות המוזמת במקירות ואפי' במקירות משכחת לה דלמך אחד איני יודע עדותן קיימת והכי דמי כגון דליכא מלמא דלפשי דעלות שמתקיים בשנים ומשום שליש לא מופסלי הנן דלילי כר"ע: בסנהדרין דבי רבא. כלומר מה חידוש אהם אומרים נסנהדרין צניח אהם גדול כגון רבה יש לכם למדש בה הכרעה: ומאי אמרינן בסנהדרין גירדתא. מה יש לנו לומר לילו לא היינו למדים מפי חכם כל כך היכא יש להקשות בה ומאי קשיא לך: הא דאורייתא. ודמס ומקרת: והא דאורייתא דמתני לעיל *נכון* שיהא נכון אחד אומר כליו שמורים כי דהיינו דדיקות נכון שיהו דברייהם מכוונים: שאי אתא יכול להיומן. בכלוה שבע מקירות הומה כמתי אכל דדיקות אפי' אומרים כולן אין לנו יודעין עדות שאתא יכול להיומה הוא שהומה אינה תלויה בך אלא הכחשה דמאי שיך עמנו הייתה גבי דדיקות: טובא אמריתו בה. הכרעה יש לכם טעמים בה: מטיבוחיה דמר אמרי בה טובא. מממת שאתא טוב ועניו ומתה לנו אנו אומרים בה הכרעה: מנויהותיה דמר. אס היית רוצה להמירם צנו ולהקשות לא היינו יודעים נגדך כלום. וזהו לשון המדבר בקושי ונחמה (ולשון מנא דלריה (פסחים דף ק"ב) שגגורו"ל: לעזי רש"י איגרוג"ל. מחרי' להתקין (אור' לחייק' לחחר'.

וקבעוה בשמיה כי הוה למד בן זכאי הוה קרי ליה כתלמיד היושב לפני רבו כי הוה לימד הוה קרי ליה רבן יוחנן בן זכאי כי קרי ליה בן זכאי על שם דמעיקרא וכו' קרי ליה רבן יוחנן בן זכאי על שם דהשתא: (א) מעשה וברק בו' מה בין חקירות בו': מאי אפילו שנים אומרים פשיטא כי אמר אחד איני יודע עדותן קיימת כי אמרי בי תרי נמי עדותן קיימת א"ר ששת ארישא קאי והכי קאלמר בחקירות אפילו שנים אומרים ידענו ואחד אומר איני יודע עדותן במילה כמאן כר"ע דמקיש שלשה לשנים אמר רבא והא עדותן קיימת קתני אלא אמר רבא "ה"ק אפילו בחקירות שנים אומרים ידענו ואחד אומר איני יודע עדותן קיימת כמאן דלא כר"ע רב כהנא ורב ספרא תנו סנהדרין בי רבה פנע בהו רמי בר חמא אמר ללו מאי אמריתו בה בסנהדרין דבי רבה אמרי ליה ומאי אמרינן בה בסנהדרין גירדתא ומאי קשיא לך א"ל כהא דקתני מה בין חקירות לבדיקות חקירות אחד אומר איני יודע עדותן במילה בדיקות אמר אחד איני יודע ואפי' שנים אומרים אין אנו יודעים עדותן קיימת מכרי אורי ואורי דאורייתא היא מאי שנא חקירות ומאי שנא בדיקות א"ל הכי השתא בחקירות אמר אחד איני יודע עדותן במילה דהויא לה *עדות שאי אתא יכול להיומה בדיקות אמר אחד מהן איני יודע עדותן קיימת עדות שאתא יכול להיומה הוא אמר ללו אי הכי אמריתו בה טובא אמריתו בה אמרי ליה מטיבוחיה דמר אמרינן בה טובא מנויהותיה דמר לא אמרינן בה, ולא חדא: אחד אומר בו': עד כמה א"ר אחא בר תנינא אמר ר' אסי אמר רבי יוחנן יעד רובו של חודש אמר רבא אף אנן נמי תנינא אחד אומר בשלשה ואחד אומר בה' עדותן במילה ואמאי נימא שוה יודע בשני עיבורין וזה אינו יודע בשני עיבורין אלא לאו משום דרובה ידע לעולם אימא לך רובה נמי לא ידע ובשיפורא יעד בחד שיפורא אמר (ב) דמעין בחרי שיפורא לא אמר דמעין א"ר אחא בר תנינא אמר רב אסי אמר רבי יוחנן עד כמה מברכין על החדש יעד שחתבלא פנימחה וכמה אמר רבי יעקב בר אידי אמר רב יהודה עד שבעה נהרדעי אמרי יעד ששה עשר ותריויהו

לכתי מה שנים נמלא אחד מהן קרוב או פקול עדותן בטלה ומיהו אית ליה נמי דר"ש ומוסוף הוא וקשה לפי דה"ל למוקטא הכא דר"ש היא דלמך הכי צהדיא ועוד דבהך הכי קאלמר דלא כר"ע אלא כמאן ויש לפרש דהא דקאלמר עד שיוזמו שלשתן היינו כשזוטו עדותן אבל אמר איני יודע כמנאל אחד מהם קרוב או פקול דמי דלרבי שמשון מתקיים העדות בשאר ולר"ע עדותן בטלה והייתו דקאלמר כר"ע והשתא נימא דקאלמר בתרבי דלא כר' עקיבא אלא כר"ע: *שוה* יודע עיבורו של חודש. קשה ומה לילו דייקין צניח סהדי דתריויהו ידעי שבעירו של חודש והואיל עדות מוכחסת ואני ניקוס ונימא דהכי קאלמר וניקוסליה מספיקא דה"ג פרכינן בפי' דפסחים (דף יא: ועס) ללכתי דלמך לרבי ר' יהודה חרס טועה מלי שעה וי"ל דספיר דייקין כיון דשיילינן צהויס יוס ומטוניס לוס אחד שי"מ זה ידע בעיבורו של חודש וזה לא ידע ואם חלמך הכי דייק מהכא בריש בן סורר (למין דף ס"ה) דכתיבי נפשות אולין כתר רובא דרובא דלוגשי טעו בעיבורא דירחא שאני הכא דכוע שניהם לוס אחד וי"ל דאס ליהא דלא אולין כתר רובא ה"ל כחור ומגיד במאי דקאלמר אחד כך דהכי כבר הוכחו מנדי דהוא האחד אומר בשלשה ואחד אומר במשה דאפי' טעו לוס אחד עדותן בטלה ולא אמר חד טעה בשני עיבורי מסוס דבשני עיבורי לא טעו אינשי כדאמר בגמ': *אחד* אומר בשני טעות. הימה אמאי (ב) קיימת לילו דייקין צניח סהדי דהאי דלמך שתי טעות במחלה ז' דהוא ליה קורס הנן החמה *ועדותן בטלה דהא חמלה ז' קורס הנן החמה כדמוכת בפרק מי שיהי עמא (פסחים דף נ"ג) דמעלות השחר עד הנן החמה ס' מילין והם שמנייה היום דהיינו טעה ומחלה וי"ל דודאי כי (ב) דייקין צניח לא טעו אינשי אבל הכי לא דקדקו אלא בשעות ואין בני אהרס בקיאים בשעות וסבורין שהשעה מתחלת אחד הנן החמה: *אחד* אומר בשלשה ואחד אומר בה'. הקשה ריב"א לרבא דלמך בפי' דפסחים (דף יב: ועס) חרס טועה שתי טעות חסר משאו אמאי עדותן בטלה כגויליה דלמך הכי דקאלמר ג' סוף ג' והאי דקאלמר חמשה תחלת חמשה וי"ל דלכנעל עדות בדקין להו משום דכתיב (במדבר לה) והלילו העדה ולא לקיים עדותן וזה"מ נומא עובדא כי הוה בריביית הוה וי"ל דקסבר רבא דלן לתלות טעות בשניהם: פוטלי

ד מיי פיר מהי
היה כלב ג סמ
ועו קט
ד מיי פיר מהי
ד מיי פיר מהי
ז עור שייפ אריה
עור שייפ ג ארבע
עור שייפ פיר
דק כה:

ד מיי פיר מהי
היה כלב ג סמ
ועו קט
ד מיי פיר מהי
ד מיי פיר מהי
ז עור שייפ אריה
עור שייפ ג ארבע
עור שייפ פיר
דק כה:

ד מיי פיר מהי
היה כלב ג סמ
ועו קט
ד מיי פיר מהי
ד מיי פיר מהי
ז עור שייפ אריה
עור שייפ ג ארבע
עור שייפ פיר
דק כה:

ד מיי פיר מהי
היה כלב ג סמ
ועו קט
ד מיי פיר מהי
ד מיי פיר מהי
ז עור שייפ אריה
עור שייפ ג ארבע
עור שייפ פיר
דק כה:

ד מיי פיר מהי
היה כלב ג סמ
ועו קט
ד מיי פיר מהי
ד מיי פיר מהי
ז עור שייפ אריה
עור שייפ ג ארבע
עור שייפ פיר
דק כה:

אכל מנאן ואליך כגון אחד אומר נעשרים ואחד אומר נעשרים ואחד לא מלינן בעיבור החדש דכבר שמע צניחם הללו שהיה חדש מעובר: שוה יודע בב' עיבורים. שחיו שני חדשים מעוברים או צידד או צידלוג וזה מנאן לכוון מסריה אלא שופר היו חוקעין בקידוש' המדש ציוס שהו' מתחיל הן מנאן הן חסר וזה לא שמע את האומר: עד כמה מברכין. אס לא ניךר הוסי' יעדן למתה: על החדש. ותריויהו

אכל מנאן ואליך כגון אחד אומר נעשרים ואחד אומר נעשרים ואחד לא מלינן בעיבור החדש דכבר שמע צניחם הללו שהיה חדש מעובר: שוה יודע בב' עיבורים. שחיו שני חדשים מעוברים או צידד או צידלוג וזה מנאן לכוון מסריה אלא שופר היו חוקעין בקידוש' המדש ציוס שהו' מתחיל הן מנאן הן חסר וזה לא שמע את האומר: עד כמה מברכין. אס לא ניךר הוסי' יעדן למתה: על החדש. ותריויהו

ד מיי פיר מהי
היה כלב ג סמ
ועו קט
ד מיי פיר מהי
ד מיי פיר מהי
ז עור שייפ אריה
עור שייפ ג ארבע
עור שייפ פיר
דק כה:

אכל מנאן ואליך כגון אחד אומר נעשרים ואחד אומר נעשרים ואחד לא מלינן בעיבור החדש דכבר שמע צניחם הללו שהיה חדש מעובר: שוה יודע בב' עיבורים. שחיו שני חדשים מעוברים או צידד או צידלוג וזה מנאן לכוון מסריה אלא שופר היו חוקעין בקידוש' המדש ציוס שהו' מתחיל הן מנאן הן חסר וזה לא שמע את האומר: עד כמה מברכין. אס לא ניךר הוסי' יעדן למתה: על החדש. ותריויהו

אכל מנאן ואליך כגון אחד אומר נעשרים ואחד אומר נעשרים ואחד לא מלינן בעיבור החדש דכבר שמע צניחם הללו שהיה חדש מעובר: שוה יודע בב' עיבורים. שחיו שני חדשים מעוברים או צידד או צידלוג וזה מנאן לכוון מסריה אלא שופר היו חוקעין בקידוש' המדש ציוס שהו' מתחיל הן מנאן הן חסר וזה לא שמע את האומר: עד כמה מברכין. אס לא ניךר הוסי' יעדן למתה: על החדש. ותריויהו

עני ג' קידוש אג' א
(הענין נאן אכמחג אקע
האג' וסו חיוז גכוכה)

ספר

חידושי - הרמ"ה

לרבינו מאיר ב"ר מודרום הלוי אבולעפיא מטוליטולא

על

מסכת סנהדרין



עם אגרות הרמ"ה

יוצא לאור על-פי דפוס ראשון
בצירוף הערות וביאורים,
מקורות ומראי מקומות.

כסלו תש"ם
ירושלים ת"ו

8

במיתה אף הם אין נהרגין אלא שלוקין אחר שהיו גורמין לה ליאסר. וכבר ביארנו³¹ שלא סוף דבר בעם הארץ שצריך התראה אלא אף בחבר, שלא נתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד.

כבר בארנו שכל שהכחישו העדים זה את זה אפילו בבדיקות עדותן בטלה, מעתה זה אומר כליו שחורים וזה אומר כליו לבנים עדותן בטלה, ולא סוף דבר בסודה שחנקו בו שזהו מן הדרישות וכדין סייף ורומח, אלא אף במלבושי ההרוג או ההורג. הא אם היתה חקירה בזה בסודר שחנקו בו הרי הוא מן הדרישות ונתבטלה עדותם אף באיני יודע על הדרך שביארנו. ומכל מקום יראה שאם היתה ההכחשה שלא מתוך אותה העדות אלא מתוך עדות אחרת ר"ל שכת זה כוונה עדותה ואחר כך באה כת אחרת שלא בתוך כדי דבורה³² של זה, ואמרו שלא ברומח הרגו כדברי ראשונה אלא בסייף, יראה שאין זה הכחשה אף בחקירות הואיל ואין כאן הכחשה בגוף הענין. ומכל מקום בתלמוד המערב³³ ראיתי שנחלקו בה רב ור' יוחנן וששניהם מסכימים בנפשות ליבטל עדות בכך, אלא שבדיני ממונות ר' יוחנן ורב מכשיר, והדבר צריך הכרע.

[ע"ב] כבר בארנו בסוף המשנה שאם היו שם עדים וכיונו השנים עדותם, והאחרים אומרים כל אחד מהם איני יודע, שתתקיים העדות בשנים אף בחקירות. ואעפ"י שבמקום אחר³⁴ הקשו שלשה שאין השנים נזומין עד שיומו כלן אם העידו כל אחד ואחד תוך כדי דבור של חבירו, וכן אם נמצא אחד מהם קרוב או פסול. אין הדין כן³⁵ באיני יודע, שכל שהוא אומר איני יודע באחד מן הדברים

שהזמה תלויה בהם הרי עדותו כמו שאינו, ואין עדות האחרים משתלשלת לעדותו כלל, ויש חולקין³⁶ בזה שאמרו בכאן כמאן דלא כר' עקיבא דמקיש שלשה לשנים, וכבר פסקנו³⁷ כר' עקיבא. ואין הדברים נראין שהרי רבא שאמרה כן אינו חולק עם ר' עקיבא בהזמה ובקורבא ופסול, וזה שאמרו דלא כר' עקיבא כלומר אין דבר זה הולך על אותה שיטה ומ"מ אפשר שאף ר' עקיבא היה מודה בה, ומכל מקום אם הכחיש השלישי את השנים אף בבדיקות עדותן בטלה, ובדיני ממונות אם אמר אחד איני יודע עדותן קיימת, ואם הכחישו זה את זה בחקירות עדותן בטלה, בבדיקות עדותן קיימת כמו שבארנו בפרק בורר³⁸.

[מב, א] הוראה לבנה בהדושה מברך בא"י אמ"ה אשר במאמרו ברא שחקים וברוח פיו כל צבאם חק וזמן נתן להם שלא ישנו את תפקידם, ששים ושמהים לעשות רצון קוניהם³⁹ פועלי אמת שפעלתם אמת וללבנה אמר שתתחדש להיות עטרת הפארת לעמוסי בטן שהם עתידים להתחדש כמותה ולפאר את יוצרם על כבוד מלכותו בא"י מחדש חדשים, ונשים⁴⁰ ועמי הארץ שאין יודעין לברך מברכין בא"י אמ"ה מחדש חדשים, ואין מברכין בה הטוב והמטיב אעפ"י שמיתוסף לנו אור בתוספת שלה, שהרי אין מברכין דיין האמת על חסרונה. והטעם, שכל שדרכו בכך⁴¹ ואי אפשר להשתנות אין בה ברכת הטוב והמטיב.

7 כל המברך על החדש בזמנו כאלו מקביל פני שכינה, שהרי זה הערה והתבוננות לחדוש הבריאה, ומתוך כך צריך שיברך מעומד, והזכירו בכאן על מקצת חכמים שהיו קופצים⁴² ומברכין, וכן נהגו רבים עכשיו לעשות שלש

36 רש"י, 37 לעיל ט, א. 38 ל, ב. 39 עיין בגמ' ותמצא הרבה שינויים בנוסח ברכה זו. 40 ולא כמש"כ המג"א או"ח סימן תכו. 41 עיין באבודרהם בענין "ברכת הלבנה" שהביא תוס' שהקשו בלקות המאורות שאין דרכו בכך למה אין מברכין. דיין האמת וע"ש מה שתירץ, ובאמת אפשר לתרץ ע"פ תירוץ הגמ' והיינו כיון שליקוי המאורות הוא ע"פ חשבון וטבע קבוע הרי זה כפימת הלבנה, וזה

31 לעיל ת, ב. 32 וכן דעת השואל בשו"ת הרשב"א ח"ג סימן קיב שאם בתוכ"ד אין מחלוקת כלל והעדות בטלה, ודלא כדעת הרשב"א שם. 33 ירושלמי יבמות פט"ו ה"ה, ובפרקין ה"ב, עיין מש"כ בזה התיבות סי' ל סק"ב, ונו"ב מהדו"ק סימן מו. שו"ת צמח צדק החדש אבהע"ז סימן פו. 34 מכות ה, ב. 35 עיין לח"מ עדות פ"ב ה"ג שהקשה קושית רבינו ובתומים סימן ל סק"ג תירץ כתירוץ רבינו לקמן.

קפיצות דרך שמחה וחינו מברכין, אם לא בדרך בשניה, וכן עד שתתמלא והוא עד⁴⁴ ששה עשר ואילך ישנה היא ואין ר מחדש חדשים, ויש ש מוצאי שבת הראשון לה ממה שאמרו בתלמוד המ הלבנה עד שתתבשם, ופ על הבשמים, ואיני יודע מקום יש מי שמפרש ע בושמא להלולא, והוא עי העשוי כמין יתר, ובא עד שבעה שתעשה כיתו עד שתעשה כנפה כמו במסכת סופרים⁴⁵ שנויה והוא שאמרו שם פרק ז הירח אלא במוצאי שבו נאים, ותולה עינו כנג ומברך אשר במאמרו וכ ישראל ומחדש חדשים, אומר שלש פעמים סימן ברוך בוראך ברוך יוצר שלש רקידות כנגדה, זו ואיני יכול ליגע בכך כך יגע בי, תפול עליהם אי זה דרך תפלה, לא דרך דרך תפלה ובקשה ודרן פלאות השם ויכלתו בחז ולהעניש לממרים ולגמוי לעולם יהא אדם שק ואל יהא נשען בבינתו כלום לענין הוראה במ דרך הערה אמרו בהחב במי אתה מוצא מלחמת בידו חבילות חבילות ש

דברי רבינו כאן. 42 כ "במכתפיה", ולא כמש"כ ב נושאים אותם על כתפי הו בביאור הלכה סימן תכו 43 וכ"כ בספר המנהגות

אלא בשקידה גדולה ובעמל ויגיעה דרך צחות אמרו ורוב תבואות בכח שור⁴⁰. וכבר בארנו⁵⁰ שאין בעל הוראה אלא מי שהוא גמיר וסביר, ר"ל יודע הרבה ומפולפל ובעל סברא לבחינת הענינים אי זה ראוי לדמותו לזה ואי זה אינו ראוי לדמותו, וכל כיוצא בזה.

[משנה] ואחר כך מכניסים את השני

ובודקין אותו אם נמצאו דבריהם מכוונים פותחין בזכות אמר אחד מן העדים יש לי ללמד עליו זכות או אחד מן התלמידים יש לי ללמד עליו חובה משתקין אותו אמר אחד מן התלמידים יש לי ללמד עליו זכות מעלין אותו ומושיבין אותו ביניהם ולא היה יורד משם כל היום כולו, אם יש ממש בדבריו שומעין לו ואפילו הוא אומר יש לי ללמד על עצמו זכות שומעין לו ובלבד שיהא ממש בדבריו, ואם מצאו לו זכות פטרוהו ואם לאו מעבירין אותו למחר ומזדווגין זוגות זוגות היו ממעטין ממאכל ולא היו שותין יין כל היום ונושאים ונותנים כל הלילה ולמחרת משכימין ובאין לבי"ד המזכה אומר אני מזכה ומזכה אני במקומי והמחייב אומר אני מחייב ומחייב אני במקומי המלמד חובה מלמד זכות אבל המלמד זכות אינו יכול לחזור וללמד חובה טעו בדבר שני סופרי הדיינים מזכירין אותו אם מצאו לו זכות פטרוהו ואם לאו עומדים למנין, שנים עשר מזכין ואחד עשר מחייבין ואחד אומר איני יודע ואפילו עשרים ושנים מזכין או מחייבין ואחד אומר איני יודע יוסיפו הדיינים וכמה מוסיפין שנים שנים עד שבעים ואחד שלשים וששה מזכין ושלשים וחמשה

קפיצות דרך שמחה וחיבת מצוה⁴⁰. ועד אימתי מברכין אם לא בירך בלילה ראשונה מברך בשניה, וכן עד שתתמלא פגימתה ותעשה כנפה, והוא עד⁴⁴ ששה עשר יום בחדש, אבל מכאן ואילך ישנה היא ואין ראוי לברך עליה בלשון מחדש חדשים. ויש שנהגו שלא לברך עד מוצאי שבת הראשון לחדושה, והוציאו דבר זה ממה שאמרו בתלמוד המערב⁴⁵ אין מברכין על הלבנה עד שתתבשם, ופירשו בה⁴⁶ עד שיברכו על הבשמים, ואיני יודע טעם בדבר. ומכל מקום יש מי שמפרש עד שתתבשם כענין עבד בושמא להלוא, והוא עיגול האפריון של חתנים העשוי כמין יתר, ובא כענין מה שאמרו כאן עד שבעה שתעשה כיתר, ואין הלכה כן אלא עד שתעשה כנפה כמו שביארנו. ומכל מקום במסכת סופרים⁴⁷ שנויה בהדיא כדעת ראשון, והוא שאמרו שם פרק עשרים אין מברכין על הירח אלא במוצאי שבת כשהוא מבושם וכליו נאים, ותולה עינו כנגדו ומישר את רגליו ומברך אשר במאמרו וכו' והותם בא"י מקדש ישראל ומחדש חדשים. ונאמר עוד שם שהוא אומר שלש פעמים סימן טוב תהי לכל ישראל, ברוך בוראך ברוך יוצרך ברוך מקדשך, ורוקד שלש רקידות כנגדה, ואומר כשם שאני רוקד ואיני יכול ליגע בך כך כל המרקד כנגדי לא יגע בי, תפול עליהם אימתה ופחד וכו'. ושיאמר זה דרך תפלה, לא דרך נחש ולחש חלילה, אלא דרך תפלה ובקשה ודרך הערה והתבוננות על פלאות השם ויכלתו בחדוש ובהשתנות הטבעים ולהעניש לממרים ולגמול לטובים.

לעולם יהא אדם שקוד ללמוד תורה הרבה, ואל יהא נשען בבינתו ופלפולו, שאין הפלפול כלום לענין הוראה במקום שאין שם ידיעה. דרך הערה אמרו בתחבולות תעשה מלחמה⁴⁸, במי אתה מוצא מלחמתה של תורה במי שיש בידו חבילות חבילות של משנה, ואין זה נמצא

44 בחמרא וחי הביא כאן מהמאירי בכלליו שהכונה עד ט"ו ועד בכלל. וכאן סתם ולא פירש. 45 לא ידעתי מקומו. 46 אבודרהם שם הביא פירוש זה. 47 פרק כ משנה א. 48 משלי כו, ו. 49 שם י, ד. 50 לעיל יו, א.

כדברי רבינו כאן. 42 כך משמע שרבינו למד פשט במכתפיו. ולא כמשי"כ ביד רמה שהיו זקנים והיו נושאים אותם על כתפי העבדים, ומלשון כתף. ועיין בבבאור הלכה סימן תכו בענין זה, ובתו"ח כאן. 43 וכ"כ בספר המנהגות לר"א מלוניל עמ' 171.

10

מזה שטה לר"ך לטהר ומהלכי כדו כשהשנה דעמו לתלמו הוא שומר מלך ר"ח מפי מורי היבדק ר"ח וכו' כעטמה חן מחורין ארוח מפני מורה לטר כיון שהתלה האוספים לפינו שחידר בענין ר"ח חל יחוד מחורין לוחו כיון כשהיה מחללו עט הטבור מיה חס ורוב למעט כל ההפלה כמחור לוחו כדי ללחט מענין זכרון ר"ח כאלו היה ש"ל כפי נ"ה ליה הוא שיתקין ללחט ויהיה (שם נורח) ההפלה ועד סוף כדכתיב לעיל (ג"כ עט ה' חל ר"ח) **והרדעי** אמרי עד שנה עמד דכתיב לה (ו) שהתחללתי עיניו וכו' **רשי** תורה אור

אמר כדי שתתחלל דעתו עליו ודאמר כדי שתתחנן דעתו עליו מאן דאמר כדי שתתחלל דעתו עליו דכתיב יוהל משה ומאן דאמר כדי שתתחנן דעתו עליו דכתיב ואתרנן אל ה' תניא מעשה ולא הוכיח של ראש חדש שחרית אין מחורין אותו במפני שיש תפלה המוספין לפניו אפי' יוחנן ובצבור נגשו פירוש מפני שחרית צבור ד אבא יהודי כחורין אותו אמר רב הונן אמר רב בעתה ולא הוכיח של ר"ח ה בערבית אין מחורין אותו מפני שאין מקדשין בפרק היו בורקין ביום גרסין בצהרין בפרק היו בורקין ביום אחר אמר ר' יוחנן ער כתיב יבטרכין על ה' הדיש ער שתחמלא פנימיה וכמה אמר ר' יעקב עד שבעה (ה) עשר נדרעי אמר ר' ער ששה עשר אמר ר' יוחנן כל המברך על...

כמה שטה לר"ך לטהר ומהלכי כדו כשהשנה דעמו לתלמו הוא שומר מלך ר"ח מפי מורי היבדק ר"ח וכו' כעטמה חן מחורין ארוח מפני מורה לטר כיון שהתלה האוספים לפינו שחידר בענין ר"ח חל יחוד מחורין לוחו כיון כשהיה מחללו עט הטבור מיה חס ורוב למעט כל ההפלה כמחור לוחו כדי ללחט מענין זכרון ר"ח כאלו היה ש"ל כפי נ"ה ליה הוא שיתקין ללחט ויהיה (שם נורח) ההפלה ועד סוף כדכתיב לעיל (ג"כ עט ה' חל ר"ח) **והרדעי** אמרי עד שנה עמד דכתיב לה (ו) שהתחללתי עיניו וכו' **רשי** תורה אור

החדש בזכות כאלו מקבל פני שבניה כתיב הכא אחר ה' ה' חל ר"ח ומהו הנא דבי רבי ישעיאל אמרלא אלא להקביל פני אביהם שבשמיים בכל הדיש וחדש דין אמר אביי (הלכך) ר' יוחנן (ויבר) כעמוד מאי מברך כירוב יודיה דאמר רב יהודה ברוך אותו ה' אלהיו בלך העולם אש' בבאימרו ברם שהקים וברוח פיו כל צבאם חק ומונן נתן להם שלא ישנו את התפלות שיש ושמיה לעשות רצון קבנם פועל אמת שפעולתו אמת והלבנה אמר שתתחדש עמרת תפלתו לעמוס' בטן שהם עתידין להתחדש בזכותה ולפאר ליוצרים על שם כבוד מלכותו ברוך בך ה' מחדש הדיש :

החדש בזכות כאלו מקבל פני שבניה כתיב הכא אחר ה' ה' חל ר"ח ומהו הנא דבי רבי ישעיאל אמרלא אלא להקביל פני אביהם שבשמיים בכל הדיש וחדש דין אמר אביי (הלכך) ר' יוחנן (ויבר) כעמוד מאי מברך כירוב יודיה דאמר רב יהודה ברוך אותו ה' אלהיו בלך העולם אש' בבאימרו ברם שהקים וברוח פיו כל צבאם חק ומונן נתן להם שלא ישנו את התפלות שיש ושמיה לעשות רצון קבנם פועל אמת שפעולתו אמת והלבנה אמר שתתחדש עמרת תפלתו לעמוס' בטן שהם עתידין להתחדש בזכותה ולפאר ליוצרים על שם כבוד מלכותו ברוך בך ה' מחדש הדיש :

הדרן עלך תפלת השחר

הדרן עלך תפלת השחר

אין יעובדין התחלל א"ל' כתיב כבוד ראש חסידים הראשונים היו שודין שעה אחת ותחללין כדי שיבינו את לבם למקום אפילו המלך שאול בשלומי לא ישיבנו ואפי' חש ברוך על עקבו לא יפסיק : (ג"כ) בנא חזי כילי אמר רב גומן בר יבנה (אמר רב) אמר קרא 'יעבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה' מאי וגילו ברעדה אמר רב אבהו אמר רב כמקום גילה שם תרא רעדה אביי הוה יתיב קמיה דרבי דהוה קא ברח טובא א"ל וגילוי ברעדה כתיב רב ירמיה הוה יתיב קמיה דרבי וירא חזיה דרעה קא ברח טובא א"ל לא סבר לה מר' כבל עזב יהיה כותר א"ל אנה תפילין קא מנדנא ובלך כך לבו 'דאי' יוחנן מיטו ריש בן יוחאי 'אמר לו לאדם שימלא שדוק פיו כי

אין יעובדין התחלל א"ל' כתיב כבוד ראש חסידים הראשונים היו שודין שעה אחת ותחללין כדי שיבינו את לבם למקום אפילו המלך שאול בשלומי לא ישיבנו ואפי' חש ברוך על עקבו לא יפסיק : (ג"כ) בנא חזי כילי אמר רב גומן בר יבנה (אמר רב) אמר קרא 'יעבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה' מאי וגילו ברעדה אמר רב אבהו אמר רב כמקום גילה שם תרא רעדה אביי הוה יתיב קמיה דרבי דהוה קא ברח טובא א"ל וגילוי ברעדה כתיב רב ירמיה הוה יתיב קמיה דרבי וירא חזיה דרעה קא ברח טובא א"ל לא סבר לה מר' כבל עזב יהיה כותר א"ל אנה תפילין קא מנדנא ובלך כך לבו 'דאי' יוחנן מיטו ריש בן יוחאי 'אמר לו לאדם שימלא שדוק פיו כי

הדרן עלך תפלת השחר

עומדין להחלל חלל מתוך כבוד רשע לא דוקא כבוד רשע חלל דרך משל הוא כלומר מפני שרשע הוא עיקר כל האיברים וכשנכבד אחר עליו כל יוצריו נכבשים ויושב כהנהגה כן התחלל לר"ך ששכ כחימה ובהנהגה כדי שיהא הפתול רעיה ומתחללין **והרדעי** אמרי עד שנה עמד דכתיב לה (ו) שהתחללתי עיניו וכו' **רשי** תורה אור

עומדין להחלל חלל מתוך כבוד רשע לא דוקא כבוד רשע חלל דרך משל הוא כלומר מפני שרשע הוא עיקר כל האיברים וכשנכבד אחר עליו כל יוצריו נכבשים ויושב כהנהגה כן התחלל לר"ך ששכ כחימה ובהנהגה כדי שיהא הפתול רעיה ומתחללין **והרדעי** אמרי עד שנה עמד דכתיב לה (ו) שהתחללתי עיניו וכו' **רשי** תורה אור

עומדין להחלל חלל מתוך כבוד רשע לא דוקא כבוד רשע חלל דרך משל הוא כלומר מפני שרשע הוא עיקר כל האיברים וכשנכבד אחר עליו כל יוצריו נכבשים ויושב כהנהגה כן התחלל לר"ך ששכ כחימה ובהנהגה כדי שיהא הפתול רעיה ומתחללין **והרדעי** אמרי עד שנה עמד דכתיב לה (ו) שהתחללתי עיניו וכו' **רשי** תורה אור

אל דברו בהנהגה חלל כבודו ה' חל ר"ח ומהו הנא דבי רבי ישעיאל אמרלא אלא להקביל פני אביהם שבשמיים בכל הדיש וחדש דין אמר אביי (הלכך) ר' יוחנן (ויבר) כעמוד מאי מברך כירוב יודיה דאמר רב יהודה ברוך אותו ה' אלהיו בלך העולם אש' בבאימרו ברם שהקים וברוח פיו כל צבאם חק ומונן נתן להם שלא ישנו את התפלות שיש ושמיה לעשות רצון קבנם פועל אמת שפעולתו אמת והלבנה אמר שתתחדש עמרת תפלתו לעמוס' בטן שהם עתידין להתחדש בזכותה ולפאר ליוצרים על שם כבוד מלכותו ברוך בך ה' מחדש הדיש :

אל דברו בהנהגה חלל כבודו ה' חל ר"ח ומהו הנא דבי רבי ישעיאל אמרלא אלא להקביל פני אביהם שבשמיים בכל הדיש וחדש דין אמר אביי (הלכך) ר' יוחנן (ויבר) כעמוד מאי מברך כירוב יודיה דאמר רב יהודה ברוך אותו ה' אלהיו בלך העולם אש' בבאימרו ברם שהקים וברוח פיו כל צבאם חק ומונן נתן להם שלא ישנו את התפלות שיש ושמיה לעשות רצון קבנם פועל אמת שפעולתו אמת והלבנה אמר שתתחדש עמרת תפלתו לעמוס' בטן שהם עתידין להתחדש בזכותה ולפאר ליוצרים על שם כבוד מלכותו ברוך בך ה' מחדש הדיש :

הדרן עלך תפלת השחר

הדרן עלך תפלת השחר

אמר כדי שתתחלל דעתו עליו ודאמר כדי שתתחנן דעתו עליו מאן דאמר כדי שתתחלל דעתו עליו דכתיב יוהל משה ומאן דאמר כדי שתתחנן דעתו עליו דכתיב ואתרנן אל ה' תניא מעשה ולא הוכיח של ראש חדש שחרית אין מחורין אותו במפני שיש תפלה המוספין לפניו אפי' יוחנן ובצבור נגשו פירוש מפני שחרית צבור ד אבא יהודי כחורין אותו אמר רב הונן אמר רב בעתה ולא הוכיח של ר"ח ה בערבית אין מחורין אותו מפני שאין מקדשין בפרק היו בורקין ביום גרסין בצהרין בפרק היו בורקין ביום אחר אמר ר' יוחנן ער כתיב יבטרכין על ה' הדיש ער שתחמלא פנימיה וכמה אמר ר' יעקב עד שבעה (ה) עשר נדרעי אמר ר' ער ששה עשר אמר ר' יוחנן כל המברך על...

אמר כדי שתתחלל דעתו עליו ודאמר כדי שתתחנן דעתו עליו מאן דאמר כדי שתתחלל דעתו עליו דכתיב יוהל משה ומאן דאמר כדי שתתחנן דעתו עליו דכתיב ואתרנן אל ה' תניא מעשה ולא הוכיח של ראש חדש שחרית אין מחורין אותו במפני שיש תפלה המוספין לפניו אפי' יוחנן ובצבור נגשו פירוש מפני שחרית צבור ד אבא יהודי כחורין אותו אמר רב הונן אמר רב בעתה ולא הוכיח של ר"ח ה בערבית אין מחורין אותו מפני שאין מקדשין בפרק היו בורקין ביום גרסין בצהרין בפרק היו בורקין ביום אחר אמר ר' יוחנן ער כתיב יבטרכין על ה' הדיש ער שתחמלא פנימיה וכמה אמר ר' יעקב עד שבעה (ה) עשר נדרעי אמר ר' ער ששה עשר אמר ר' יוחנן כל המברך על...

הדרן עלך תפלת השחר

הדרן עלך תפלת השחר



ד. מים רב שבה דל גיל
אמר רב שבה דל א:
ה. שם נבמחל נמינה
לא. א:
ו. צ"י נ"ה ושלחש בשם
תמו ה"ר יחזק ס"ב:
ז. צ"י [שם]:
ח. צ"י נ"ה לעיל סעיף א'
[אוח א]:
ט. חוספות נ"ה ח"ה א ד"ה
[אין והר"ן] שם טו, א סוף
ד"ה מתחיל [המחל
דלוחמה לוי לרבי ברכות
דף מ"ט ע"א]:
תכו א. מים רב דרכ
יהודה סנהדרין דף
מ"ב ע"א; ר"ף ברכות
לא. א:

ציונים לרמ"א

(א) אברהם (עמוד עג)
ומדכי פרק בני העיר
[שם הגה"ה לראשונה]
ומנהגים [מנהג אב עמוד
עג]:
(ב) תרומת הדין סימן
י"ט ומנהגי מהרא"ק.
[סימן עט עמוד עג הגה
ה"י]:
(ג) מנהגים [מנהג כל השנה
עמוד קנ"ז]:
(ד) סעיף א:
(ה) מנהגים [מנהג אלול עמוד
פא; מהרא"ק שם הגה ז עמוד
ע"ג]:
(ו) דרכי משה סוף אות
ב:
(ז) תרומת הדין סימן כ'
ופסקיו [שם ח"ג סימן
צ"ד]:
(ח) דרכי משה סוף סימן
הכח:
(ט) דרכי משה סוף סימן
הכח:
(י) אגור [סימן מקלף]:

ב וכן עיקר. וכן נהגו כפונת (לצד סימן מקמט): ג ורא שמועו.
זהו משנה שאינה נריכה, ולעולם אין ראש חדש אב נאחד בשנת:
ד ויש אומרים שאין להפסיק בו. וכן נהגו בראש שנה דף כ"ח
[פוסט מה"א ד"ה ואין] שיש לכתל מנהג הדולגים, עיין סימן מספ"ד
סוף סעיף ז' [עיין סימן קמ"ד
סעיף ז': דה וכן אם היה התונה
וכו']. [אז אומרים מקלף שיש
אשים [ישעיה סא, י]: ו וראשי
חדשים. ואם חתם בשל שנת לנד
כתבתי במשנה מה דינו [כנסת
הגדולה הגה"ט]. ועיין סימן רס"ח
סעיף ד' [ויס"ק ה] וסימן [תכ"ז]
[מפז] י"ב סעיף א' [ויס"ק ז]:

א. אכל ראש חדש אב שחל להיות בשנת מפטירין
שמעו [ינמיה ג, ד-כה; ג, ד] [וי"ט] [אז אומרים השמים
כסאי ב (ב).] וכן עיקר במקום שאין מנהג [א] ואם אירע
ראש חדש נאחד בשנת מפטירין בשל פרהה ועיין לקמן
סימן חרפ"ה (א):

ב. אין מוכרין של ראש חודש בברכות הפטירה
בלל י:

ג. ראש חודש שחל להיות באחד בשבת מפטירין
בשבת שלפניו ויאמר לו יהונתן: ימחר חדש
[שמאל-א, ב, יח-מג]: [הגה] ו ואין דומין ענייה קוערה ג (א) ולא
שמעו משום מחר חדש: [א] ואם ראש חודש שני ימים
שבת ויום ראשון מפטירין השמים כסאי ונוהגים
לומר אחר כך פסוק ראשון ופסוק אחרון מהפטירה
ויאמר לו יהונתן לומר שמהר גם כן הוא ראש

חודש: הגה ד [יא] י"ט אומרים שאין להפסיק מנציח לנציח ואין אומרים רק הפטירה ראש חדש וכן נוהגין [יב] אכל אם
הפטירה באותו נציח עושין כן ה' וכן אם היה חמנה נראש חדש או נאחד שנתו [א] שאין דומין הפטירה:

ד. ראש חודש שחל להיות בשבת כולל במוסף בברכה רביעית שבת וראש חודש [א] וחותרם מקדש השבת
וישראל ו [א] וראשי חדשים:

סימן תכו

[ב] ברכת הלכנה זמנה. וכו' ר' סעיפים:

ה. הרואה לבנה בחדושה מברך א אשר במאמרו ברא שחקים וכו': הגה [א] ואין לקדש החדש אלא בלילה בעת
שהלכנה א זרמת [א] ונהגין מאוריה:

ערך לחם למהריק"ש

ריש סוף א התחיל לברך וכתה הענין גומר הנכרה רד"ו סימן י"א דין א' [מ"א סימן שמה]: [שם] [עד] הרואה וכו'. מקדוק אומרם [א] הרואה נראה דסומא
אינו מברך, ועיין סימן ל"ח דין י"ג: בסוף גוסחת המלמד ששים ושמים לעשות לרצן קוסם:

שערי תשובה

תכה. (ב.) וכן עיקר כו'. ובדגול מרכבה [אוצר מפרשים סי"א א] כתב שבפראג
נוהגין להפטיר שמעו, ועיין באליה רבה סימן תקמ"ט: (ד) שאין
דוחין בו. עיין באר היטב. ועיין ביאור הדברים ביר אפרים:
(א.) הרואה לבנה בחדושה כו'. כתב בספר החינוך סימן ה"ג יורדי
הים אין מפליגין [עד] אחר המשה ימים לחידושה, ונהגין שלא להקדי
סמך לחידושה, והפשתן שימצא במשרה או בתוך היורה לבשל בחדוש הלכנה
לוקח, וכמה מלאכות צריך שמירה שלא לעשות בעת שהלכנה מתחדשת, ע"ש,
והביאו דרכי יוסף [ואו ב]. ועיין באר היטב [סי"א א] בשם דבר שמואל, ועיין
שם שמבואר מדבריו שאין זה רק לכתחלה יש לחוש לספק שמא מתוך בהירות
האספקלריא מזהיר בו דמות לבנה, אך אם אנשים מבחזין רואים הלכנה עצמה
ומעידים לו עליו שפיר מברך, כיון שזריחת הלכנה ניכרת לכל באותו זמן,
ומכל שכן להרש"ל [שו"ח סימן עז] דגם סומא יברך, ע"ש. ועיין בשו"ת שכות
יעקב חלק א' סימן קכ"ו לענין לראות בתליצה על ידי בחי עינים שקורין
ברילין, שהביא שם דברי הדבר שמואל, וכתב דאין ראה מההיא דראש השנה
[כו, א] דמיירי שלא ראה אותה בעובי הרקיע, אבל הרואה דרך עשיתי לרקיע
ודואה הלכנה היו ראה ממש ומברך, ואולי הדבר שמואל מיירי שלא ראה רק
תוך האספקלריא או [מזכוכית] [בזכוכית] ולא בעובי הרקיע ממש. ולענין
ודאי דבהכי מיירי, שאז יש שייכות לומר שמא הוא יעגול עב לבן, אבל
כשרואה דרך הלון לרקיע ורואה צורת הלכנה ברקיע דרך הזכוכית ליכא
למיטעי כלל. ונראה פשוט דמי שרואה על ידי בחי עינים שהוא יכול לברך אפילו אם קמו עיניו מלאות בלא בחי עינים. שהרי למהרש"ל אפילו סומא יברך.

ההרי למהרש"ל אפילו סומא יברך.

תכונה כפיצתא /
הוצא מפה אהן זיון בשל
חבון ינוש' -

ד. טס בנסהדרין [מא. כ] וכהלכתי:
 ד. טור עמוד רפ"ג:
 ה. [ב"מ ס' ד"ה וה"ל, נטס] ה"ל יוסף גיקטילה בעל שער אורה בתשנ"ב כ"א:

ציונים לרמ"א

א. השוכת מהר"ל [סימן יט]:
 ב. הגהות אלפסי החדשות [טס]:

הגהות והערות

[טז] אורח ה"ב"ש עמ"ס העמוד דברי הטור "מיום" המולד: [יז] כן הוא ג'אליה רבה ועומת טור, ומצוה זו מלאה בסימן ט' ונכסלה בסימן ק"ה (קס"ו): [יח] הכנסת הגדולה טס כח "אכל אני מלאי בטמ טהדרין לאחד מגדולי האחרונים בטס חלמידי ה"ר"ם והרב המחזיקי "ל דאפילו י"ו ככלל", וכן כתב בשו"ת נכסח הגדולה [סימן יג] ובספרו פתארו חיי [טסהדרין מא, ב ד"ה טס גנ' נהרע, בטמס [וע"ש] סוף המסקנה עמוד טסה]. אולם בחספוט רבינו פרץ שלפנינו למא, ובהגהות סוף ה"ר"פ [סימן קנא] אולם לר' כתב דאין יוס ע"ו ככלל, ו"י"ע:
 [יט] בספרו חמרא וחיי [סא] כתב וכן כתב הרב המחזיקי ככללי. והוסף דבשטמו [מרושי המחזיקי טס מ, א ד"ה טל] כתב "והוא [ע"ז] יוס י"ו נהדש אכל מהלן ואלך ישנה היא" כ"י:
 [כ] עיין ביאור הלכה [י"ה] אלן דין משמע ביר רמה בסוגיא טס בנסהדרין:
 [כא] תשובה זו נדפסה בשו"ת בית דוד א"ח סימן קל"ג:
 [כב] כן גירסת הר"ר יונה בטמס סופרים [פ"כ הלכה א], ר"ה כ"ה עמוד רפ"ג ד"ה גרסיני, ולפנינו בטמס סופרים הטמס "כשהוא מנוסס" וקאי על המגזר:
 [כג] שבינו בטור כתוב "ואומר כן שלט פעמים אמן אמן הללויה", ומשמע דקאי אלעיל שאומר תפול עליהם שלט פעמים, אכל אמן וכו' אומר פעם אחת:
 [כד] עיין שו"ת סודות [אום שמת] והעמק נכרי יוסף [אום ה] טס זכר אומר

יב מיום המולד. מלשון זה משמע דלא משנין מעת לעת, כגון שחל המולד עשרים שעות על יום ראשון אסור לקדשה ביום שני, ולדברי רמ"א מותר לקדשה דהא משנין חזי כ"ט י"ב משנ"ג משמע המולד ואם כן לריך לחשוב י"ד ימים י"ח שעות שז"ו חלקים וחזי, ואם כן רמ"א צ"ל להוסיף, ולשונו משמע שצ"ל לגרוע שכתב ואין לקדשה וכו'. ובאמת בטור [עמוד רפ"ג] כתוב ח"ל, והני ששה עשר משמע ט"ה המולד משנין לה, משמע דמשנין מעת לעת, ואם חל במוצאי שבת שמים או שלט שעות כלילה מותר לקדשה מחלה ליל שני, ולדברי רמ"א אסור: **ד"ג שבעה ימים.** ח"ל הרמב"ם

[נכסות י, ז] וסמ"ג [עשין טו סוף קיד, כ] ואם לא בירך ליל ראשון מנכך עד יוס י"ו. וכחכ רש"ל בביאוריו [למ"ג טס, נכסח הודאה והנקה] מכאן משמע דאין לריך להמתין שלשה ימים כמו שכתוב ב"בלקוטי ספרים, עכ"ל. ובספר הקנה [סוד נכסח הלגנה] כתוב גם כן מזה מן המוצא לקדשה ביום ראשון. אבל במגיד מישירם [שיר השירים] כתוב גם כן להמתין שבעה ימים, וכן כתוב בעשרה מאמרות מלמור אס כל מי חלק א' סימן י"ט. ובלבוש [סעף ד] כתוב אס חל מוצאי שבת קודם שבעה ימים סומכין על רבינו יונה [נכסח טא, א ד"ה נהרע] ומקדשין אחר שלשה מפני שהוא מוצאי שבת, וגם מפני שהליבור מקובלן ונרוב עם הדרת מלך [מש"ל י, ט]. וכן כתב הב"ח [עמוד רפ"ג ד"ה וכתב] שלא להמתין המורה. אבל אס מוצאי שבת קודם שלשה ימים אין מקדשין, דיכולין להמתין עד מוצאי שבת הבא, כמו שכתוב סעף ב' [נהגה] י"ד תחת הגג. ולא נודע אללנו טעם המנהג [טס בהגהת אלפסי שלטי הגזרים על המרכיז נכסח רמו קפט אות ח]. ומנהר"ל [הלכות ראש חודש עמוד ז] כתב הטעם שלא יחלה עליו שום טומאה. וב"ח [סוף הסימן] כתב הטעם שיוצאין לרחוב, כדרך אדם שיוצא לקראת המלך. וכן כתוב בהגהות מנהגים נדין נכסח הלגנה. ומכל מקום אס יש לו איזה מיוחד או ששרויס בין העובדי כוכבים מקדש תחת הגג, עכ"ל. ח"ל מטה משה [סימן תקל] אפי ראייתו רש"ל ו"ל כשהיה נחצרות שמה ולא רצה ללכת לחוץ, [ט] ופתח החלון נגד הלגנה וקידשה, עכ"ל [ועיין מה שכתבתי

סעף א' ס"ק ט. וכל שכן כשיש מצוואות המנופפות מוטב לקדש בנית:

שערי תשובה

[ט] המולד. עיין באר היטב. ועיין בשו"ת נודע ביהודה [מהורא קמא א"ח] סימן מ"א נעמד צד ר"ה וכו' אם לא יכלו לקדש שהיה מעונן וכיוצא ובעוד שהיה קורא קריאת שמע נראיה הלבנה, ואם ימתין עד שיקרא קריאת שמע ויתפלל שמתנה עשרה יכלה הזמן של קידוש הלבנה, ודאי כיון שהוא שעת הרחוק יפסוק קריאת שמע ויברך ברכת הלבנה. ואם אפשר לגמור הפרק ולפסוק בין הפרקים לא יפסיק באמצע הפרק. ולענין אם יש לפנינו קריאת שמע וברכותיה וקידוש הלבנה, אם יש איזה לילות עדיין דכולי האי אין לחוש שחבסכה, קריאת שמע עדיף, דתריד ומדאורייתא. ואם הזמן קצר שיש לחוש לעניים וכן אם העת גשמים ולפי הזמן יש לחוש גם בשלש לילות, יש להקדים ברכת הלבנה, וכן נהגתי כמה פעמים לקדש קודם מעריב, ע"ש. ועיין טס שכתב באם אירע זמן קריאת המגילה בעת כלות זמן קידוש הלבנה, ע"ש כמה חילוקי דינים, כתבתי בשערי אפרים שער ד' ס"ק [נ"ג] [נון] (י') שבעה. עיין באר היטב. ועיין בשבועות יעקב [ח"ג] סימן ל"ט במוצאי שבת שחל בה' בחודש וקדשו רוב הקהל על פי הוראת המורה, ושוב נחבקצו קצת לקדש ונתכסית ונראיה בליל ראשון ויש חשש לומר דהואיל ונראה ונראה אירתי עד אחר שבעה מן המולד, והשיב דלא שייך בכאן דחייב כלל ושירי לקדש בליל ראשון ע"ש. ועיין בשו"ת ב"ח סימן [פא] [פ]. ועיין בברכי יוסף [ד' ד"ה ומ"ש] שמה שכתבו בתשובת מנחם עזריה [הרמ"ע מפאין] סימן ע"ח והאליה רבה [ס"ק י"ז] דבבלי ד' ראוי לברך גם לפי הקבלה, אינו נראה, כמבואר בתשובת מה"ר

(ג) עד שיעברו שבעה ימים. כתב מו"ח ז"ל [ב"מ עמוד רפ"ג ד"ה וכתב] ח"ל, איכא לתמוה מדממריין צממלא [סנהדרין מא, כ] עד כמה מצרכין על ההדש עד שחממלא פגיממה. [וכמה] אמר רב יהודה עד שבעה, נהרדעי אמרי עד ששה עשר, ופירש רש"י [ד"ה עד כמה מצרכין] [ע"ז ז'] אס לא בירך היום יברך למחר עד שבעה. אלמא דלכתחלה מצרך עליה קודם שעברו עליה שבעה ימים, ונהרדעי לא פליגי בהא אלא מוסיפין עד ששה עשר. ומו קשה, דהא הר"ר יונה [נכסח טא, א ד"ה נהרע] כתב על הך דמסכת סופרים [ט] דאין מצרכין על הלגנה עד שחמסס פירוש עד שחממק אורה שאדם נהנה מאור

שלה, דהיינו אחר שלשה ימים. וכן קבלנו מרבוטו שכן נהגו כל הקדמונים שלא להמתין אה המצוה, ולקדש אותה במוצאי שבת אחר שעברו עליה שלשה ימים, עכ"ל [הב"ח]. ובלבוש [סעף ז] כתב שאס חל מוצאי שבת הראשון אפילו חמשה ימים נחדש ורואין זו הלגנה שאורה רב ומחוק, שיש לסמוך על רבינו יונה ולברך עליה, ולא ימתין עד אחר שבעה לברך כחול, ולא ימתין על מוצאי שבת שיהיה יותר מי"ח ימים. וכן נראה לי למעשה, ולא דימים חליא מלמא אלא מעת שנהיין מאורה בטוב, ועל כל פנים אחר שלשה ימים: (ד) תחת הגג. כתב מו"ח ז"ל [ב"מ סוף הסימן] הטעם, דאין זה דרך כבוד, אלא יוצאין מתחת הגג לחוץ הרחוב כדרך שיוצאין לקבל פני המלך שיוצאם לקראתו. מיהו כל זה היכא דאפשר, אבל מי שחושש בחייו מיוחד שלא יוכל ללכת לחוץ, אי נמי כששרויין בין העובדי כוכבים, יכול [לקיים] [לקדש] צדימו דרך חלון ופתח, עכ"ל. במור [סוף הסימן] כתב דלחצר שאומר תפול עליהם כ"י אומר שלט פעמים אמן אמן הללויה י"ו, ויך לצימו בלב טוב. כתב רש"ל בהשוכה סימן ע"ז דסומא יכול לברך על הלגנה, אף שאין י"ו יכול לברך מאורי [האש] [סימן רמא סעף יג], כי זה נתקן על חידוש העולם, ודומה ליוצר המאורות [סימן טט סעף כ]. מלאחי כתוב בטס ספר שו"ת סודות [ט] דמתחלה מסתכל בלגנה ואחר כך מסתכל למטה וגומר הנכרה:

באר היטב

(ט) המולד. עיין מ"א [ס"ק יב] שהעלה דהיי ששה עשר משמע המולד משנין להו מעת לעת, ואם חל במוצאי שבת שמים או שלט שעות כלילה מותר לקדשה מחלה ליל שני, ולדברי רמ"א אסור, ע"ש. ועיין דבר שמואל סימן רע"ז: (י) שבעה. והסכמת האחרונים אס חל מוצאי שבת אחר שלשה [להדש] מהמולד מקדשין או, מפני שהליבור מקובלן או ונרוב עם הדרת מלך, וגם שלא להמתין המורה, אבל אס מוצאי שבת קודם שלשה ימים אין מקדשין, דיכולין להמתין עד מוצאי שבת הבא, כמו שכתוב סעף ב', [מ"א ס"ק יג] ע"ש: (יא) ואין. ב"ח כתב הטעם שיוצאין לרחוב, כדרך אדם שיוצא לקראת המלך. וכן כתוב בהגהות מנהגים, ומכל מקום אס יש לו איזה מיוחד או ששרויס בין העובדי כוכבים מקדש תחת הגג, או צדימו דרך חלון ופתח, עכ"ל. וכל שכן כשיש מצוואות המנופפות מוטב לקדש בנית. וכן כתב מטה משה ח"ל ראייתו רש"ל כשהיה נחצרות שמה ולא רצה ללכת לחוץ, ופתח החלון נגד הלגנה וקידש, ע"ש, [מ"א ס"ק יד]. ועיין ס"ק א' מה שכתבתי ט"ז [ס"ק ד] וסומא יכול לברך על הלגנה אף על פי שאינו יכול לברך מאורי [האש], כי זה נתקן על חידוש העולם, ודומה ליוצר המאורות, רש"ל סימן ע"ז:

ספר

קידוש לבנה

אוצר הלכות ומנהגים

כללותיה זפרטותיה, הלכותיה ודקדוקיה של
ברכת הלבנה

מלוקטים מספרי הלכה וחידושים, שו"ת
ומנהגים, לרבותינו הראשונים והאחרונים.
בתוספת מקורות והערות, ביאורי דינים
ובירורי הלכות בשאלות השכיחות

חובר בעזה"י החונן לאדם דעת ע"י

יעקב באא"מ הרב יצחק מתתיהו הי"ו טננבוים

תשנ"ה

ירושלים ת"ו

סימן ב

בענין אם הברכה רק על ראית הלבנה בחידושה או גם על הנאת אורה

ידון בעיקר ברכת הלבנה, אם קאי רק על ראית חידוש הלבנה, וכשאר ברכות הראיה והשבת. או דילמא ראית בה ג"כ ברכה והודאה על ההנאה משוב אור הלבנה. והנה מצאנו כמה הלכות בקידוש לבנה שנחלקו בדיניהן הראשונים והפוסקים. ונראה דעפ"י זאת החקירה יבוארו פלוגתתן כמו שיבואר.

א

תרי דיעות איכא בראשונים בענין תחילת זמן קידוש לבנה. ברמב"ם בפ"י מהל' ברכות הי"ז מבואר, דאפשר לברך מיד כלילה הראשון לחידושה. וכ"ה במאירי וביד רמ"ה עמ"ס סנהדרין דמ"ב ע"ב, וכ"ד סמ"ג עשין כ"ז, ובפ"י הרשב"ץ סופ"ד דברכות, ובשו"ת מהר"ם ריקאנטי סי' פ"ו, הו"ד במג"א סי' תכ"ו סק"י"ג.

ודעת ת' רבינו יונה בסופ"ד דברכות ד"ה נהרדעי, דאין מברכין על הלבנה אלא עד שתתבשם ותתמתק אורה ואדם נהנה ממנו, דהיינו, אחר ב' או ג' ימים, אבל ירח בן יומו שמתוך קטנותו אין אדם נהנה מאורו, אין לברך עליו. וכ"ה באבודרהם ובאשכול ועוד. וכן נקטינן להלכה, כמ"ש בב"ש שם.

ונראה בביאור פלוגתתם, שנחלקו בגדר ברכת הלבנה, דלהרמב"ם וסייעתו עיקר ברכת הלבנה נתקנה על חידושה בלבד, לכך אפשר לברך מיד בחידושה. וביותר הובא במג"א שם דברי ס' הקנה, שמצוה מן המובחר לקדש הלבנה כלילה הראשון לחידושה. ולפמ"ש הרי כיון דעיקר הברכה על חידושה, מסתברא דכל הקרוב לחידושה משובח.

אבן לדעת הר"י ודעימיה, עיקר ברכת הלבנה נתקנה על ההנאה משוב אורה, וכיון שכן יש להמתין מלברכה עד שתתבשם ותתמתק אורה ויהא אדם נהנה מאורה, והיינו דוקא אחר ג' ימים לחידושה, וכמ"ש.

וכדברים האלה מורים ג"כ דברי ז' אלא כלילה, בעת שהלב הגר"א ציין ע"ד: "שפירש הא ז' שתתבשם ונהנין מאורה [וכדברי ר' בדרכי משה שהביא טעם האגור דמסתברא דשגא בטיהרא מאי א הלבנה קאי גם על טובת אורה, שזוהרת

אמנם נאמרו בראשונים גם טעמינן אלא כלילה. בשבלי הלקן דכתיב, את הירח וכוכבים לממשלו הו"ד בברכ"י בשיו"ב סי' תכ"ו. ו דאין מברכין על הלבנה אלא בי ברבינו ירוז

ולכאורה לפי"ד אפש"ל דהוצרכו הלבנה קאי על חידושו עליה ג"כ ביום, ולא בעי ליהנות האור. ודוקא משום הטעמי

בגמ' סנהדרין דמ"א ע"ב איתא, ו יוחנן, עד כמה מברכין על ז יהודה עד שבעה, נהרדעי אמרי כנהרדעי, כנ

והנה באחרונים נחלקו בגדר האי חצי החודש. בחכמת שלם שכתב דברכת הלבנה חשיבא מ" שהזמ"ג היינו דוקא היכא דהמצוה דהתורה תלתה חיובן בזמן מסוי לקיימה אחר חצי החודש אי"ז מן שהלבנה גופא אינה מתחדשת, ו.

ב

← וכדברים האלה מורים ג"כ דברי הרמ"א בשו"ע, וז"ל: "ואין לקדש החודש אלא בלילה, בעת שהלבנה זורחת ונהנין מאורה". עכ"ל. ובביאור הגר"א ציין ע"ד: "שפירש הא דמס"ס כשהוא מבוסס, על הלבנה, ר"ל שתחבשם ונהנין מאורה [וכדברי רבינו יונה הנז'], וה"ה בכה"ג". וכן מבואר בדרכי משה שהביא טעם האגור להא דאין מקדשין הלבנה אלא בלילה, דמסתברא דשרגא בטיהרא מאי אהני. ומכל הלין נראה בפשיטות, שברכת הלבנה קאי גם על טובת אורה, לכן אין מקדשין הלבנה אלא בשעה שזורחת ונהנין מאורה.

זה

אמנם נאמרו בראשונים גם טעמים אחרים להאי דינא דאין מקדשין הלבנה אלא בלילה. בשבלי הלקט סי' מ"ז כתב, דגבול הלבנה בלילה, דכתיב, את הירח וכוכבים לממשלות בלילה. וכע"ז כתב בס' הפרדס לר"א, הו"ד בברכ"י בשו"ב סי' תכ"ו. ובאבודרהם הל' ברכות ש"ח בשם מדרש, דאין מברכין על הלבנה אלא בלילה שנאמר עשה ירח למועדים, וכ"ה ברבינו ירוחם נתיב י"א ח"א.

כפ"י
ושה.
כ"ז,
הו"ד

ולכאורה לפי"ד אפשר"ל דהוצרכו הנ"ל לטעמים אלו משום דס"ל דברכת הלבנה קאי על חידושה בלבד, ומעיקר דינה היה אפשר לברך עליה ג"כ ביום, ולא בעי ליהנות מאורה שכן אין הברכה קאי על טובת האור. ודוקא משום הטעמים הנז' אין לברך עליה אלא בלילה.

לבנה

ג

← בגמ' סנהדרין דמ"א ע"ב איתא, וז"ל: "א"ר אחא בר חנינא א"ר יוסי א"ר יוחנן, עד כמה מברכין על החודש, עד שתתמלא פגימתה, וכמה, א"ר יהודה עד שבעה, נהרדעי אמרי עד ששה עשר וכו", ע"כ. והלכתא כנהרדעי, כמ"ש שם ובפוסקים.

ר ב'
אין
בב"י

והנה באחרונים נחלקו בגדר האי דינא דאין מברכין ברכת הלבנה אלא עד חצי החודש. בחכמת שלמה בגליון השו"ע שם העיר ע"ד מג"א שכתב דברכת הלבנה חשיבא מ"ע שהזמן גרמא, ותמה בחכמ"ש, דמ"ע שהזמ"ג היינו דוקא היכא דהמצוה מצד עצמה שייך לקיימה בכל עת, אלא דהתורה תלתא חיובן בזמן מסוים, משא"כ ברכת הלבנה שכל המניעה לקיימה אחר חצי החודש אי"ז מחמת שתלו חיובה רק בזמן מסוים, אלא שהלבנה גופא אינה מתחדשת, ובשעה שהולכת ונחסרת לא שייך לברך

יעתו
מיד
ובחר
ז על

מטוב
אורה

עליה, ובכח"ג לא הוי מ"ע שהזמ"ג, עכת"ד. [נראה מ"ש בפנים הספר פ"א בהערה ה].

ובדבריו מבואר, דעצם ברכת הלבנה שייך רק בזמן חידושה, ולאחר חצי החודש ל"ש ענין הברכה כלל.

אכן בשו"ת מהרי"ל דיסקין בקונ"א ס"ה אות כ"ו כתב, דעצם ברכת הלבנה שייך כל החודש גם כשהיא במילואה, אלא דרבנן תלו קיום הברכה בזמן חידושה. וכ"כ בס' משמרת חיים ח"א עמ' ל'. [נאשר על כן חשיבא מ"ע שהזמ"ג].

ד

ובאמת נתבאר בראשונים בתרי אופנים למה אין מברכין על החודש אלא עד שתתמלא פגימתה. ברש"י סנהדרין שם ד"ה עד שתתמלא פגימתה פי', ח"ל: "אבל בתר הכי לא שייך למימר מחדש חודשים שהרי כבר נושנת היא", עכ"ל. וכ"ה בטור שם.

והנראה בדבריו דעיקר הברכה מחדש חודשים שייך רק בעת חידושה, כ"ז שלא נתמלאת פגימתה, אבל אחר חציו של חודש ל"ש כלל ענין הברכה. ומזה נראה סייעתא למ"ש בחכמת שלמה הנז'.

אכן בב"י שם ה"ד כל"ב, ח"ל: "ולכך מברכין עד שתתמלא פגימתה, כי כל מה שתקרב הלבנה אחר חצי החודש לחמה, יתכסה אורה, ולכך מברכין על התוספת ולא על החסרון, כי על הטובה יש לנו לברך". עכ"ד.

ולבאורה משמע מדבריו שברכת הלבנה היא על טובת אורה, ועל הטובה אנו מברכין. אולם הגבילו חז"ל את זמן הברכה דוקא כ"ז שיש תוספת אורה ולא בזמן חסרונה. ולפי"ז היה נ"ל, דעצם הברכה שייכא ג"כ בזמן מילואה, שכן ענין הברכה הוא גם על טובת אורה. אלא דרבנן קבעו שאין ראוי לברך על אורה בזמן שמתחסרת והולכת. ועפי"ז מתישבים דברי מהרי"ל דיסקין הנ"ל, דברכת הלבנה שייכא בכל החודש.

[ועי' באשל אברהם (מבוטשאטש) תנינא, דאף אם עבר חצי החודש ועדיין לא קידש הלבנה, יאמר לכהפ"ח שאר הפסוקים והאמירות וכו', דכ"ז שייך ג"כ אחר חצי החודש].

ויעויין היטיב בדברי מהרש"י חדשים קאי על בר [וברכת הטוב והמטיב קאי עפי"ז]. אכן במהרש"א שם נ אחי נמי על טובת האור, יע והן הן הדברים, דפליגי להו הברכה רק על שבת ב הבר

והנה פלוגתא רבוזתא איכא מהריק"ש, הו"ד בהגהו דסומא אינו מברך ברכת הנתיבות, הו"ד בשו"ת ספר י ע"ז, והו"ד במג"א שם, וכ"ז

ובהשקפה ראשונה היה נרא ברכת הלבנה הו יודע בטובת האור, אינו מבו חידוש הלבנה גרידא, וכלשונ ולכך גם סומא יכו [ולפי"ז הרי דמהרש"ל אזיל חדשיו

אולם נ"ל לדחות ביאור זה. ברכת הלבנה מבואר ל סי' שמ"א, הו"ד בביה"ל ד"ל לבנה בחידושה יברך וכו', ונ שברכה זו תלויה בראיה דוק ולא משום הא דאינו נהנה או"ח סי' ז', הו"ד בשו"ת ספ ברכת הלבנה לברכה

לבנה

פ"א

חצי

הלבנה

זכיבה

זשיבא

ש אלא

חתמלא

ו שהרי

זה, כ"ז

לל ענין

גתה, כי

ה, ולכך

עכ"ד.

הטובה

י"ז שיש

יכא ג"כ

גנן קבעו

ים דברי

ש ועדיין

בו, דכ"ז

ה

ועיוין היטיב בדברי מהרש"ל בסנהדרין שם ד"ה ולברך, דברכת מחדש חדשים קאי על בריאת השם ומעשהו ואתחילת חידוש הלבנה [וברכת הטוב והמטיב קאי על הנאת האדם. וע"ש מה שהקשה אפירש"י עפ"יז]. אכן במהרש"א שם פליג ע"ד, וכתב להדיא, דברכת מחדש חדשים אתי נמי על טובת האור, יעוי"ש. [וראה בברכי יוסף מ"ש ע"ד באורך].

והן הן הדברים, דפליגי להדיא בגדר ברכת הלבנה, דלשי" מהרש"ל קאי הברכה רק על שבח בריאת הלבנה וחידושה. ולדעת מהרש"א קאי הברכה גם על טובת האור.

ו

והנה פלוגתא רבוותא איכא בענין אם סומא מברך ברכת הלבנה, לדעת מהריק"ש, הו"ד בהגהת רעק"א בגליון שו"ע, ובברכ"י סי' רכ"ד ס"א, דסומא אינו מברך ברכת הלבנה, וכ"ד הגאון רבי יעקב מליסא בעל הנתיבות, הו"ד בשו"ת ספר יהושע סי' י"ד. אכן דעת מהרש"ל בתשובה סי' ע"ז, והו"ד במג"א שם, וכ"ד כמה פוסקים, שהסומא מברך ברכת הלבנה.

ובהשקפה ראשונה היה נראה כביאור מחלוקתם, דס"ל למהריק"ש דעיקר ברכת הלבנה הוא על טובת אורה, ומכיון שסומא אינו מבחין ויודע בטובת האור, אינו מברך. ולדעת מהרש"ל, דברכת הלבנה עיקרה על חידוש הלבנה גרידא, וכלשונו, דברכה זו נתקנה על בריאת עולמו וחידושו, ולכך גם סומא יכול לברך על חידוש הלבנה ובריאתה.

[ולפ"ז הרי דמהרש"ל אזיל לשיטתו שהו"ד לעיל, שכתב דברכת מחדש חדשים אינה על טובת האור, וכמ"ש].

אולם נ"ל לדחות ביאור זה. שכן טעמו של מהריק"ש דסומא אינו מברך ברכת הלבנה מבואר להדיא בדבריו, וכן מבואר בשו"ת הרדב"ז ח"א סי' שמ"א, הו"ד בביה"ל ד"ה ונהנין מאורה, דמדאמרינן בירושלמי הוואה לבנה בחידושה יברך וכו', וכן הא דמס"ס דתולה עיניו קודם ברכה, מוכח שברכה זו תלויה בראיה דוקא, לכן סומא שאינו רואה הלבנה אינו מברך. ולא משום הא דאינו נהנה מאורה. וכן מבואר בשו"ת רבינו יעקב מליסא או"ח סי' ז', הו"ד בשו"ת ספר יהושע סי' י"ד, דפליג אדברי רש"ל, שמדמה ברכת הלבנה לברכת ראית קשת וברק דבעינן ראיה דוקא.

דהברכה צריכה לחול על הרגש

זאת ועוד אחרת, הנה דעת הג' ונהנין, בכה"ג שראה הלבן הלבנה בעבים, דכל שלא עבר הלבנה, יכול לכתחילה להתחיי ומקורו מההיא דאי' בסי' רכ"ז בתוכ"ד מ

אכן בביה"ל שם כתב ע"ד: " נתקן הברכה על מנהגו ש' וע"כ אינו מברך אחר שנגמר ה' אחר שגמר סעודתו, וכדלעיל נזכר בת

ולפמשנ"ת אפש"ל באופן זה. הלבנה לשאר ברכו הלבנה גרידא, וכשם שלענין ואפשר לברכן ג'

[וראה בצפנת פענח להגאון כ' דינא שאמרו בראשוני משום דברכת הלבנה הוא על נר, הרי שוב אין צריך לאור הל' שנקט בפשיטות, שעיקר ברכת ההנ

ואדרבה, דלשיטת מהרש"ל דסומא מברך, מבואר, דברכת הלבנה קאי גם על טובת אורה, שכן כתב מהרש"ל בת' שם, דדמי לברכת יוצר המאורות, דסומא, כיון שהעולם ניאור לאורה, וגם הוא נהנה מזה שאחרים מוליכים אותו לאורה, לפיכך אע"פ שהוא עצמו אינו רואה את אורה, מ"מ שפיר יכול לברך. ומשמע מדבריו, דאה"נ דברכת הלבנה היא על בריאת טובת האור לעולם. ועיי"ש בביה"ל, דלכו"ע אין מברכין ברכת הלבנה אלא בזמן שהלבנה מאירה לארץ ולדרים והעולם ניאור לאורה.

[וביותר מבואר בשו"ת שכות יעקב ח"ג סי' ל"ב ובשו"ת הגר"ש איגר סי' י"ב, דגם סומא המקדש הלבנה היינו דוקא אם עומד בחוץ עם אחרים הרואים את הלבנה, אבל אם הוא בכיתו או במקום שא"א ליהנות שם מאור הלבנה, אינו מברך. הרי דג"כ הסומא מברך ממש על טובת אור הלבנה המהנה עתה לעולם].

ז

ובאמת אפש"ל נפק"מ לדינא בהאי חקירה שהעלינו בדין דראית הלבנה בעת הברכה, אם הוא מדין דברכה זו תלויה בראיה, דוגמת שאר ברכות הראיה שעיקרן נתקנו על ראית הדבר ההוא, או דילמא דהוא מדין הנאה מהאור, שכן הברכה יש לה לחול על טובת אור הלבנה בעת ההיא.

שכן נחלקו בפוסקים בכה"ג שעומד במקום שאור הלבנה זורח ומאיר שם, אך גוף הלבנה עצמה אינה נראית שם [וכגון חולה השוכב במטתו ואינו יכול לקום להביט בלבנה דרך החלון, אבל רואה את אור הלבנה שזורח בתדרון]. דבשו"ת זרע אמת ח"ג סי' מ"ג, כתב שלא לברך בכה"ג, שמלשון הרואה לבנה וכו', וכן הא דתולה עיניו בה, משמע דצריך להביט בגלגל הלבנה דוקא, ואם אינו רואה גוף הלבנה לא יברך.

אך בספר פני מבין עמ"ס סנהדרין ח"ב ד"ט, ס"ל דגם ע"י ראית זריחת אור הלבנה שפיר אפשר לברך עליה. [וביותר מזה, דעת הגאון בעל ספר יהושע סי' י"ד, דבכה"ג שהלבנה מאירה לארץ ולדרים, אפשר לברך עליה גם אם מכוסה בעננים ואינה נראית לגמרי].

והנראה כביאור מחלוקתם לפימשנ"ת, דלדעת הזרע אמת עיקר דין ראית הלבנה בעת הברכה הוא משום דעיקרה תלויה בראיה, וכשאר ברכות הראיה שדינן שמברכין אם ראה הדבר, ה"ה הכא דיש לו לראות גלגל הלבנה עצמה. אכן בעל פני מבין ס"ל דעיקר דין הלבנה הוא משום

דהברכה צריכה לחול על הרגשת טובת האור, ולפי"ז סגי בראית זריחת אור
הלבנה.

ח

זאת ועוד אחרת, הנה דעת הגאון רבי חיים צאנזיר, הו"ד בכה"ל תכ"ו ד"ה
ונהנין, בכה"ג שראה הלבנה ועד שלא הספיק להתחיל הברכה נתכסתה
הלבנה בעבים, דכל שלא עבר זמן יותר מתוך כדי דיבור משעה שזרחה
הלבנה, יכול לכתחילה להתחיל ולברך אפילו אחר שכיסה אותה הענן.
ומקורו מההיא דא"י בס"י רכ"ז גבי ברכת רעם וברק, שיכול לברך עליהם
בתוכ"ד מעת שהיו, וה"ה בנד"ד.

אכן בביה"ל שם כתב ע"ד: "ויש לדחות קצת, דהתם לענין רעם וברקים,
נתקן הברכה על מנהגו של עולם, אבל הכא הלא בעינן שיהנה לאורה,
וע"כ אינו מברך אחר שנגמר ההנאה, וכמו לענין ברכת המוציא דאינו מברך
אחר שגמר סעודתו, וכדלעיל בס"י קס"ז ס"ח ע"ש במ"ב, ומשמע דאפי'
נזכר בתוך כדי דיבור". עכ"ד.

ולפמ"שנ"ת אפשר"ל באופן זה. דלדעת הגאון רבי חיים צאנזיר דמי ברכת
הלבנה לשאר ברכות הראיה והשבת, שנתקנה על ראית חידוש
הלבנה גרידא, וכשם שלענין שאר ברכות הראיה, שהן ברכות השבת,
ואפשר לברכן גם בתוכ"ד מהראיה, ה"ה הכי.

ט

[וראה בצפנת פענח להגאון מרוגאטשוב על הרמב"ם שם, שכתב בטעמא
דדינא שאמרו בראשונים שאין מקדשין הלבנה כלילי שבת ויו"ט,
משום דברכת הלבנה הוא על הנאת אורה, ובשו"י"ט שחוכה להדליק בהם
נר, הרי שוב אין צריך לאור הלבנה, ואינו מברך עליה. עכ"פ מכואר בדבריו
שנקט בפשיטות, שעיקר ברכת הלבנה אינה על חידושה גרידא אלא גם על
ההנאה מטוב אורה].



נה
גם
צר
יים
מ
את
לא
סי
עם
נות
אור
נה
ואר
דין
א.
שם,
זחר
בנה
ו"ג,
ביט
יחת
זעל
ברך
אית
שאר
לגל
שום

ו, ולכן בראש
שכולם חיים
ס. וזהו שבת
גורות החיים
לומר לחיי
ר"ט), ונוסח
ות יש להם

להוכיחו מדינא, ולית לן להתיר איסור שבות אף
בעכו"ם שאין בו מעשה כה"ג.
וכאן הבן טוען ואומר שאף שכעת אביו חולק עמו,
אבל בעצם הוא כתינוק שנשבה ומרגיש בו
התקרבות ליהדות, ומטעמים הנ"ל דורש להתיר,
ובפרט שאם מטמא עצמו יותר בחילול שבת, טומאה
גוררת טומאה; ובהצלה זו לשעתו מציל גם עתידו

שלא מתרגל כ"כ לחילול שבת, ויש יותר סיכוי
להחזירו למוטב. והתירתי לו במקום מצוה רבה כי האי
להצילו מאסור סקילה ע"י איסור שבות על ידי עכו"ם
לצורך אביו, כיון שהוא כתינוק שנשבה מתיירין אנו
תחלתו משום סופו, והיינו איסור שבות בעכו"ם שאין
בו מעשה וקיל, שבה ירגיש חומר איסור שבת שרק
לעכו"ם הותר לחללו.

ראש חודש

סימן רח

שאלה: קידוש לבנה.

נוהגין לקדש הלבנה אחרי מעריב, ויש כאלו
שמקדימין להתפלל מעריב וממילא קידוש
לבנה ג"כ מוקדם אצלם, וראוי ליהדר דאף שהלבנה
נראית הלוא אין לקדש עליה עד שזורחת על הארץ
ועושה צל כמפורש באחרונים (מובא במ"ב).

והנהגה דברי השו"ע לקדש אחר ז' יום מהמולד מבואר
בכ"י דהוא עפ"י הקבלה, אבל נראה להבין
שיטת הפוסקים שצריך שבעה ימים מהמולד גם ע"פ
פשוטו, שאז הלבנה מאירה יותר והידור מצוה לברך
עליה, אבל מאידך גיסא זריזין מקדימין, ועיין ר"ה לב:
דמעלת זריזין עדיף מרוב עם הדרת מלך. ומיהו לדעתם
כאן הוי הידור בגוף המצוה, וראוי לברך עליה טפי.

ועיין רמב"ם פ"י דברכות (הלכה י"ז) שאם לא בירך
בראשון מברך עד ט"ו, ומשמע שמצותה
בראשון כפשוטו דוקא, וכוונתו נראה משום שנהנין
מאור הלבנה כבר ביום הראשון ואם כן ראוי לברך
עליה מיד כשנהנין ולא לאחר, ומינה יש ללמוד
למנהגנו שאין מברכין עד ג' ימים שעכ"פ אין לאחר,
ולכן אם מברכין קודם שבעה יש להקדים מיד
בשלשה ימים מהמולד שזהו שורש השיטה לברך
קודם שבעה, שמשלשה ימים נהנין כבר הנאה חשובה
אף שאין הלבנה מאירה כ"כ, שראוי לברכה כשנהנין
ממנו ואין לאחר, ושפיר העלינו לא להמתין בקידוש
הלבנה כלל אלא לקדש מיד, אם אין ממתנינים עד
שבעה ימים וכהפוסקים דס"ל כן, (ועיין עוד במ"א
חכ"ו ס"ק י"ב ומה שמביא בזה).

ומיהו במסכתא סופרים (פ"כ) שאין מברכים אלא
במוצאי שבת כשהוא מבוסס, עיין בטור

תכ"ו ובכ"י שם, ותמוה שאם ממתין הלוא מבטל
מצות זריזין, וצ"ל שעיקר קידוש לבנה הוא כעין
נישואין וכמבואר ב"דרכי משה" שם ולכן ראוי בבגדי
שבת דוקא, אבל למנהגינו לברך מיד וכמבואר
ברמב"ם וכמנהג הגר"א ועוד גדולי עולם וצ"ל, אולי
יש לפרש שבמסכתא סופרים דתניא "במוצאי שבת
והוא מבוסס", היינו לאפוקי בשבת גופא בלילה דאין
מברכין עליה אף שמבושם ובכלים נאים, שזמנה
במוצאי שבת דוקא. (וכן ראיתי להרב הקדוש הרב
אהרון רוקח מבעלזא וצ"ל שנהג להמתין עד שהלבנה
גדולה מאד והיינו לעשירי בחודש ומעלה, ולא חשש
להמבואר במסכתא סופרים שמצותה במוצאי שבת,
ולדברינו אפשר לפרש שבא לאפוקי בשבת).

ובכת"י מתלמידי הגר"ח מוולוז'ין וצ"ל מובא שרבים
→ ובעל "שאגת אריה" וצ"ל נחכונו לדבר
אחר, שמהלשון "הרואה לבנה בחידושה מברך",
משמע דתיכף בראותו מתחייב לברך כמו כל ברכת
ראייה, ואף למסכתא סופרים שמברכים רק
כשמחבסם, עליו לימנע מלראותה עד אז, שאם ראה
נתחייב מיד אפילו ביחיד ויברך תיכף, ודבריהם
חידוש ולא מצאתי ד"ו מבואר בפוסקים.

סימן רט

שאלה: היאך להתנהג בברכה בהלל בר"ח.

נחלקו הראשונים האם מברכין על הלל בר"ח, עיין
בטור (תכ"ב) שרבו בזה הדיעות, יש אומרים
שאינ מברכין, ויש אומרים שרק בציבור מברכין, ויש
אומרים שגם יחיד מברך, ולהלכה פוסק הרמ"א
שראוי להתמיר ולברך בציבור, אבל כשאין צבור
מביא שנוהגין לברך. ולע"ד נראה לעורר דאפילו

זלל שבת
לו לעבור
די לעשות
די להציל
ולדבריו
מוטב.

שנשבה או
ד איסור קל
ז ס"ס ש"ו,
הא"ר להקל
מ"מ היינו
או"ח סוס"י
אבל לעבור
כדי למנעו
לא שרינן.
יונס, מותר
כדי להציל
ובלאו הכי
צוה, ע"ש,
צורך גדול,
הציל אביו
בפרט למה
ז על הבן
ידת שחת
ולכן אם
ז לעכו"ם
לתו, וכדי

בה מדינא
ח"ק, עיין
אין מצוה

ש"ת בשוקו וינחמו גאלם
ח"ק ש"נ
בר"ג ל"א ש"ס ונדון ש"א

בעזרת הקדוש ברוך הוא יתברך שמו לעד ולעולמי עולמים

ספר

שאלות ותשובות
מגידות

על ארבעה חלקי שולחן ערוך

מאת

גאון ישראל וקדושו,
שר התורה, ועמוד ההוראה,
רבן של כל בני הגולה

רבינו יוסף תואמים זצוק"ל

בעל המחבר ספרי פרי מגדים על אורח חיים ויורה דעה
פורת יוסף, גינת וורדים, תיבת גמא, שושנת העמקים, ראש יוסף,
נוטריקון, ספר המנהגים (הנקרא נועם מגדים), ספר המגיד, ועוד.
אשר היה מגיד מישירים ומורה צדק בק"ק לבוב מחוץ לעיר,
ומשם עלה ונתעלה לאב"ד דק"ק פראנקפורט דאדר, ושם חלקת מחוקק ספון זי"ע

מופיע בפעם הראשונה מעצם כתב יד קודש

ערוך ומסודר

עם ביאור רחב ופירוש מספיק
לברר וללבן כל דבריו הקדושים

מגד יהודה

מאת הצעיר באלפי ישראל
יהודה משולם דוב פאלאטשעק

ברוקלין נ. י. יצ"ו

משקין לטמא לאחרים טהור דיש חזקה דטהרות, ובדאורייתא לא מהני חזקה ברשות היחיד מסוטה, ובטומאה דרבנן מהני חזקה דטהרות, מה שאין בן כאן בעיסה שניקרו חזקה ששתו ואחר כך אכלו איכא חזקה להדי חזקה דעיסה דטהרה וחיה ספק השקול ממש, כהאי גוונא אף בטומאה דרבנן הולכין להחמיר ותולין ביש בו דעת לישראל, ואתי שפיר פסק הר"מ ז"ל פרק י"ד ופרק י"ו מחל' שאר הטומאות, וגם דברי ר"ת כהוגן בפסחים זהו מה שרצינו לבאר.

א' דר"ח אלול התקל"ו פה לבוב מהוץ לעיר, יוסף מלמד כעת מגיד משרים פה מח"ל בעל המחבר ספר פורת יוסף וגנית וורדים.

סימן קב

אורה היום תכ"ז המחבר פסק אין לקדש הלבנה עד שיעברו ז' ימים, והוא דעת הר"י גיקטליא בעל שערי אורה על פי קבלה כמו שהביא הבית יוסף שם וציון באר הגולה (א), ותמיה בעיני ששבק להרי"ף והר"מ ז"ל פרק י' מהלכות ברכות הלכה י' וי"א מי שראה יקדש מיד וכן הרא"ש והטור סוברים כן, ובגמרא איכא מאן דאמר עד ז' ולא מז' ואילך ואנן בנהרדעא עד רובו של חודש ולמה עזב כל הני ופסק ביחידאי, ולפחות היה להביא דעתם ז"ל. ועיין ט"ז ומ"א (ב) לאחר ג' ימים יכול לחדש, והנה אם יודע שאי אפשר לו לאחר ג' ימים יכול מיד שיראנו ועיין א"ר (ג) שפירש ז' ימים לאחר ששה מעת לעת בתחלת ז', ומכל מקום המקדים לא הפסיד (ד) ובן נהגתי אני.

L

מגד יהודה

על הלבנה עד שתחשש, הכוונה עד שיחמתק אורה שאלס נהכ מלור שלה דהיוו אחר ג' ימים, עי"ש.

(ג) סקי"ד, וכחז שס דגס דברי המחבר אפשר לפרש כן, ומה שכתב עד שיעברו ז' ימים ר"ל שיבוא יוס ז', עי"ש.

(ד) ר"ל המקדים לקדש לאחר ג' ימים לא הפסיד. וכן כתב צפרי מגדים שם (מ"ז סק"ג) וז"ל: ולכן מי שטוב לקדש הלבנה אחר שלשה ימים מעת המולד אף בחול אין לגעור בו, וכן אני נוהג, כי לפעמים עורה לקצן עשרה וצ"ל לדי שכתב ויוס המעונן וציני החורף והגשם, [על כן] אף בחול אחר שלשה ימים אין לגעור בני שטובג כן, וצ"ל כתב שצעה ימים היינו לאחר שש שלימים מעת המולד, ע"כ.

סימן קב

(א) ר"ל דהמקור לדברי המחבר (ס"ד) שאין לקדש הלבנה עד שיעברו ז' ימים, הוא מספר שערי אורה על פי הקבלה כמו שכתב הבית יוסף שם, וכמו שאין הצ"ח הגולה (אוח ה'). ועל זה העיר רבינו הל"ה הר"ף והר"ש צנסנהדרין (מ"א ע"ב) פסקו דיכול לקדש מיד, וכן פסק הרמב"ם בהל' ברכות פ"י (הל' ע"ז וי"ז, כ"ט), ולמה עזב כל הני ופסק ביחידאי, וכן הקשה הערוך השלחן שם (סי' י"ג). ועוד, דהא צגמרא יש מי שסובר דאחר ז' אין לקדש, ואיך אפשר לומר שיהא חסור לקדש קודם, וכן הקשו הב"ח והט"ז (סק"ג), עי"ש.

(ב) ט"ז סק"ג ומג"א סקי"ג, על פי דברי התלמודי רבינו יונה בצרכות (סופ"ד) דאין מצרכין